

Sygn. akt III Ca 946/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 grudnia 2017 r.

Sąd Okręgowy w Gdańsku III Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie:

Przewodniczący: SSO Joanna Wiecka – Jelińska (spr.)

Sędziowie: SO Elżbieta Milewska-Czaja

SO Elżbieta Płażyńska

Protokolant: sekr. sąd. Maciej Mądziel

po rozpoznaniu w dniu 7 grudnia 2017 r. w Gdańsku

na rozprawie

sprawy z powództwa (...) Bank Spółki akcyjnej z siedzibą w W.

przeciwko M. K.

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Rejonowego w Wejherowie

z dnia 5 lipca 2017 r. sygnatura akt I C 2316/16

1. zmienia zaskarżony wyrok w punkcie III. (trzecim) w ten sposób, że zasądzoną w punkcie I. (pierwszym) wyroku należność od pozwanej na rzecz powoda rozkłada na pięćdziesiąt sześć rat, z których pięćdziesiąt pięć rat płatnych będzie w kwocie po 500,00 zł (pięćset złotych) miesięcznie, zaś pięćdziesiąta szоста rata w kwocie stanowiącej pozostałą do zapłaty kwotę należności głównej w wysokości 62,18 zł (sześćdziesiąt dwa złote osiemnaście groszy) oraz sumę odsetek zasądzonych w punkcie I. wyroku od pozwanej, przy czym raty płatne będą do dnia 10-tego każdego następującego po sobie miesiąca, poczynając od miesiąca stycznia 2018 r., wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat i z tym zastrzeżeniem, że w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat cała kwota staje się natychmiast wymagalna;

2. oddala apelację w pozostałym zakresie;

3. odstępuje od obciążania pozwanej kosztami postępowania odwoławczego.

SSO Elżbieta Płażyńska SSO Joanna Wiecka - Jelińska SSO Elżbieta Milewska-Czaja

Sygn. akt III Ca 946/17

UZASADNIENIE

Powód (...) Bank S.A. z siedzibą w W. wniósł pozew przeciwko M. K. o zasądzenie kwoty 27.562 zł wraz z odsetkami od kwoty 27.267,20 zł od dnia 31 marca 2016 r. do dnia zapłaty. Nadto powód wniósł o zasądzenie kosztów procesu.

W uzasadnieniu pozwu wskazano, że strona powodowa zawarła ze stroną pozwaną umowę kredytu nr (...) z dnia 31 stycznia 2014 r. Strona pozwana nie wywiązała się z ciężącego na niej zobowiązania terminowego dokonywania spłat w wysokościach ustalonych w zawartej umowie. Powód wskazał, że wskazana data wymagalności 14 sierpnia 2015 r. jest tożsama z dopuszczeniem się przez stronę pozwaną pierwszej zaległości w spłacie wymagalnych rat. W związku z brakiem zapłaty zaległych rat strona powodowa wypowiedziała przedmiotową umowę stawiając całą należność w stan wymagalności. Strona powodowa podjęła próbę polubownego pozasądowego rozwiązania sporu, wzywając do zapłaty stronę pozwaną pismem z dnia 2 lutego 2016 r. Strona pozwana nie spłaciła wymagalnej wierzytelności do dnia sporządzenia pozwu. Wobec braku zapłaty żądanej kwoty, w dniu 31 marca 2016 r. strona powodowa wystawiła wyciąg z ksiąg banku stwierdzający zadłużenie strony pozwanej.

Powód wyjaśnił, że na roszczenie pozwanej składa się: kwota 25.461,30 zł tytułem należności głównej (niespłacony kapitał), kwota 1.259,51 zł tytułem odsetek umownych za okres korzystania z kapitału w wysokości 10,00% od dnia 14 sierpnia 2015 r. do dnia 2 lutego 2016 r., kwota 546,57 zł tytułem odsetek za opóźnienie w wysokości 10,00% od dnia 14 sierpnia 2015 r. do dnia 31 marca 2016 r. oraz kwota 294,80 zł tytułem opłat i prowizji.

W sprzeciwie o nakazu zapłaty pozwana M. K. wniosła o rozłożenia na raty zaległości z tytułu umowy kredytu zawartej z powodem. Pozwana wskazała, że na prośbę wnuka otrzymała kredyt w wysokości 25.000 zł, pieniądze przekazała wnukowi, który z powodu utraty pracy nie zwrócił jej otrzymanej kwoty. Pozwana wniosła o ustalenie rat w wysokości 100 zł miesięcznie. Pozwana wskazała, że z emerytury opłaca czynsz za mieszkanie, opłaty za media oraz ponosi koszty leczenia. Pozwana choruje na nadciśnienie tętnicze i nadczynność tarczycy.

Wyrokiem z dnia 5 lipca 2017 r. Sąd Rejonowy w Wejherowie w punkcie I. zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 27 562,18 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 27 267,38 zł od dnia 31 marca 2016 r. do dnia 5 lipca 2017 r., w punkcie II. oddalił powództwo w pozostałym zakresie, w punkcie III. zasądzoną w punkcie I. (pierwszym) wyroku należność od pozwanej na rzecz powoda rozłożył sto jedenaście rat w kwocie po 250,00 zł miesięcznie, zaś sto jedenasta rata w kwocie stanowiącej pozostałą do zapłaty kwotę należności głównej w wysokości 62,18 zł (sześćdziesiąt dwa złote osiemnaście groszy) oraz sumę odsetek zasądzonych w punkcie I. wyroku od pozwanej, przy czym raty płatne będą do dnia 10-tego każdego następującego po sobie miesiąca, poczynając od miesiąca następującego po miesiącu, w którym nastąpiło uprawomocnienie się przedmiotowego wyroku, wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat i z tym zastrzeżeniem, że w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat cała kwota staje się natychmiast wymagalna zaś w punkcie IV odstąpił od obciążania pozwanej kosztami postępowania.

Sąd Rejonowy oparł się na następujących ustaleniach faktycznych oraz rozważaniach prawnych:

Pozwana M. K. w dniu 31 stycznia 2014 r. zawarła z (...) Bank S.A. z siedzibą w W. umowę konsolidacyjnego kredytu gotówkowego nr (...). Na mocy powyższej umowy Bank przyznał pozwanej środki pieniężne w wysokości 2.500 zł na sfinansowanie potrzeb konsumpcyjnych oraz 21.264 zł na spłatę kredytu w Banku (...) S.A. Zgodnie z § 4 umowy kredyt miał być spłacany w równych miesięcznych ratach do dnia 14 każdego miesiąca, wysokość raty ustalono na kwotę 528,97 zł z tym zastrzeżeniem, że pierwsza rata kredytu miała wynosić 706,61 zł. Z uwagi na to, że pozwana przestała regulować terminowo swoje zobowiązania i doszło do zadłużenia powód pismem z dnia 23 listopada 2015 r. wypowiedział umowę kredytu z 30 dniowym okresem wypowiedzenia i wezwał pozwaną do spłat zaległości. Według stanu na dzień 31 marca 2016 r. zadłużenie pozwanej wynosiło: kwotę 25.461,30 zł tytułem należności głównej, kwotę 1.259,51 zł tytułem odsetek umownych za okres korzystania z kapitału w wysokości 10,00% od dnia 14 sierpnia 2015 r. do dnia 2 lutego 2016 r., kwotę 546,57 zł tytułem odsetek za opóźnienie w wysokości 10,00% od dnia 14 sierpnia 2015 r. do dnia 31 marca 2016 r. oraz kwotę 294,80 zł tytułem opłat i prowizji.

Pozwana M. K. jest emerytką, ma 74 lata. Pozwana ma przyznaną emeryturę w kwocie 1.750 zł, przy czym otrzymuje jedynie 1.220 złotych ze względu na zajęcie komornicze na emeryturze. Pozwana mieszka z synem, z którym dzieli się kosztami utrzymania mieszkania. Pozwana od października 2017 r. otrzyma dodatek do emerytury w kwocie nieznacznie przekraczającej 200 zł. Pozwana nie ma żadnych oszczędności i żadnych innych źródeł dochodów. Na leki miesięcznie wydaje 140 zł.

Dokonując oceny materiału dowodowego Sąd Rejonowy wskazał, że w całości dał wiarę dokumentom, ponieważ ich forma, treść i autentyczność nie budziły żadnych wątpliwości, a żadna ze stron ich nie kwestionowała. Sąd Rejonowy dał również wiarę zeznaniom pozwanej M. K. na okoliczność jej aktualnej sytuacji majątkowej i rodzinnej, gdyż były spontaniczne i logiczne, a nadto nie kwestionowane przez stronę powodową.

Przechodząc do istoty sprawy Sąd Rejonowy stwierdził, iż powództwo co do zasady zasługiwało na uwzględnienie. Pozwana nie kwestionowała swojej odpowiedzialności zarówno co do zasady jak i co do wysokości z tytułu niewywiązania się z umowy kredytu, zawartej z (...) Bank S.A. z siedzibą w W., którą zawarła w dniu 31 stycznia 2014 r. W sprzeczności od nakazu zapłaty podnosiła jedynie zarzut, iż nie jest w stanie uiścić należności jednorazowo ze względu na trudną sytuację finansową i życiową. Niewątpliwie roszczenie powoda znajduje uzasadnienie w przepisach prawa w tym art. 69 ust. 1 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 roku Prawo bankowe, zgodnie z którym przez umowę kredytu bank zobowiązuje się oddać do dyspozycji kredytobiorcy na czas oznaczony w umowie kwotę środków pieniężnych z przeznaczeniem na ustalony cel, a kredytobiorca zobowiązuje się do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie, zwrotu kwoty wykorzystanego kredytu wraz z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłaty prowizji od udzielonego kredytu. Z materiału dowodowego wynika, iż dochodzona pozwem kwota 27.562,18 zł została w wystarczający sposób wykazana poprzez przedłożone przez powoda dokumenty, w tym umowę kredytu. Strona pozwana nie kwestionowała dokumentów ani wysokości zadłużenia.

Mając powyższe na względzie Sąd Rejonowy w I pkt wyroku, na mocy przywołanych wyżej przepisów, zasądził od pozwanej na rzecz powoda kwotę 27.562,18 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od kwoty 27.267,38 zł od dnia 31 marca 2016 r. do dnia 5 lipca 2017 r. Orzeczenie o odsetkach Sąd oparł na treści art. 481 kc oraz kierował się żądaniem powoda, który domagał się zasądzenia odsetek ustawowych od dnia wniesienia pozwu tj. od dnia 31 marca 2016 r. Przy czym Sąd zważył, iż zasądzona w pkt 1 wyroku należność została rozłożona na 111 miesięcznych rat, dlatego odsetki nie mogły zostać zasądzone zgodnie z żądaniem pozwu do dnia zapłaty, bowiem stałoby to w sprzeczności z istotą ratalnego spełnienia świadczenia. Rozłożenie zasądzzonego świadczenia na raty na podstawie art. 320 k.p.c. ma bowiem ten skutek - wskazany w uchwale składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 22 września 1970 r., III PZP 11/70 (OSNCP 1971, nr 4, poz. 61) - że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratalnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat. W II pkt wyroku Sąd oddalił powództwo w pozostałym zakresie, ze względu na zasądzenie przez Sąd odsetek do dnia wydania wyroku z uwagi na rozłożenie należności na raty.

W III pkt wyroku Sąd I instancji rozłożył zasądzoną w pkt I należność na raty. Podstawę prawną w tym zakresie stanowi przepis art. 320 k.p.c., zgodnie z którym w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie, a w sprawach o wydanie nieruchomości lub o opróżnienie pomieszczenia - wyznaczyć odpowiedni termin do spełnienia tego świadczenia. Sąd rozłożył pozwanej kwotę 27.562,18 zł na 111 miesięcznych rat, w tym 110 rat po 250 zł i 111 – ta rata w wysokości 62,18 zł płatnych do ostatniego dnia każdego miesiąca, przy czym pierwsza rata płatna będzie do dnia następującego po miesiącu, w którym nastąpiło uprawomocnienie się przedmiotowego orzeczenia, wraz z odsetkami ustawowymi w razie opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat.

Dalej Sąd Rejonowy podał, że orzekając w powyżej wskazany sposób miał na uwadze szczególnie trudną sytuację materialną pozwanej. Z ustalonego stanu faktycznego wynika, że M. K. jest emerytką, ma 74 lata. Pozwana ma przyznaną emeryturę w kwocie 1.750 zł, przy czym otrzymuje jedynie 1.220 złotych ze względu na zajęcie komornicze na emeryturze. Pozwana mieszka z synem, z którym dzieli się kosztami utrzymania mieszkania. Pozwana od października 2017 r. otrzyma dodatek do emerytury w kwocie nieznacznie przekraczającej 200 zł. Pozwana nie ma żadnych oszczędności i żadnych innych źródeł dochodów. Na leki miesięcznie wydaje 140 zł. Sąd Rejonowy uznał, że miesięczne spłaty po 250 zł nie spowodują dla pozwanej nadmiernego uszczerbku dla jej utrzymania, a zarazem

nie będą niedogodnością dla powoda, który jest podmiotem profesjonalnie zajmującym się udzielaniem kredytów i odzyskiwaniem ich na własny rachunek, czerpiącym z tego tytułu spore korzyści i któremu nie grozi uszczerbek nawet, jeśli otrzyma należne mu świadczenie w ratach, tym bardziej, iż zgodnie z umową kredytu świadczenie również miało być pierwotnie spełniane w ratach.

O kosztach postępowania Sąd Rejonowy orzekł w pkt IV wyroku, odstępując na podstawie art. 102 k.p.c. od obciążania pozwanej kosztami postępowania, mając na uwadze zasady słuszności. Zgodnie z art. 102 k.p.c. w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. W materii „szczególnie uzasadnionych okoliczności” wypowiedział się w orzeczeniu z dnia 24 października 2013 r. Sąd Najwyższy, sygn. IV CZ 61/13, LEX nr 1389013, wskazując, że „Hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nieobciążania jej kosztami procesu”. W uzasadnieniu czytamy między innymi, że „Przywołany przepis, realizujący zasadę słuszności, stanowi wyjątek od ogólnej reguły obciążania stron kosztami procesu, zgodnie z którą strona przegrywająca sprawę jest zobowiązana zwrócić przeciwnikowi, na jego żądanie, wszystkie koszty niezbędne do celowego dochodzenia praw i celowej obrony (art. 98 § 1 k.p.c.) - tzw. zasada odpowiedzialności za wynik procesu. Hipoteza przepisu art. 102 k.p.c., odwołująca się do występowania „wypadków szczególnie uzasadnionych”, pozostawia sądowi orzekającemu swobodę oceny, czy fakty związane z przebiegiem procesu, jak i dotyczące sytuacji życiowej strony, stanowią podstawę do nie obciążania jej kosztami procesu (por. postanowienie SN z dnia 13 grudnia 2007 r., I CZ 110/07, niepubl.). Do kręgu „wypadków szczególnie uzasadnionych” należą okoliczności zarówno związane z samym przebiegiem procesu, jak i leżące na zewnątrz. Do pierwszych zaliczane są sytuacje wynikające z charakteru żądania poddanego rozstrzygnięciu, jego znaczenia dla strony, subiektywne przekonanie strony o zasadności roszczeń, przedawnienie. Drugie natomiast wyznacza sytuacja majątkowa i życiowa strony, z tym zastrzeżeniem, że niewystarczające jest powoływanie się jedynie na trudną sytuację majątkową, nawet jeśli była podstawą zwolnienia od kosztów sądowych i ustanowienia pełnomocnika z urzędu. Całokształt okoliczności, które mogłyby uzasadniać zastosowanie tego wyjątku powinny być ocenione z uwzględnieniem zasad współżycia społecznego (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r., I CZ 26/11, niepubl., z dnia 25 sierpnia 2011 r., II CZ 51/11, niepubl.)”.

Zdaniem Sądu Rejonowego, w niniejszej sprawie zachodzą „szczególne wypadki” o jakich mowa w art. 102 k.p.c., a mianowicie związane z sytuacją majątkową i życiową strony pozwanej, o czym mowa była w części rozważań dotyczącej pkt III wyroku. Ponadto Sąd miał na uwadze, iż pozwana nie kwestionowała swojego zadłużenia i zadeklarowała chęć jego spłaty. Wskazując na powyższe Sąd uznał, że okoliczności faktyczne niniejszej sprawy były na tyle wyjątkowe, że pozwoliły na zastosowanie wobec pozwanej przepisu art. 102 k.p.c.

Apelację od powyższego orzeczenia złożył powód zaskarżając wyrok w zakresie punktu II, III i IV. Wyrokowi zarzucono:

1. naruszenie art. 233 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie tj. przekroczenie granic swobodnej oceny dowodów i dokonanie błędnych ustaleń faktycznych polegających na przyjęciu, że sytuacja materialna i rodzinna pozwanej uzasadnia rozłożone zasądzonego świadczenia na raty, co miało istotny wpływ na wynik postępowania, w szczególności obrażę tego przepisu poprzez ustalenie sytuacji majątkowej pozwanej wyłącznie na podstawie jej twierdzeń, bez przeprowadzenia w tym zakresie niezbędnego postępowania dowodowego;
2. naruszenie art. 320 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie w sprawie w sprawie podczas, gdy stan rodzinny, majątkowy i zdrowotny pozwanej od którego zależy zastosowanie wskazanego przepisu – tego nie uzasadnia;
3. naruszenie art. 320 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie i nieuwzględnienie interesów powoda tj. rozłożenie dochodzonej kwoty w czasie tak długim, że prowadzi do pokrzywdzenia powoda;
4. naruszenie art. 102 k.p.c. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie, podczas gdy w sprawie brak było wypadku szczególnie uzasadnionych okoliczności, które uzasadniałyby nieobciążenie pozwanej kosztami postępowania.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty skarżący wniósł o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie kwoty 27 562,18 zł wraz z odsetkami ustawowymi od dnia 31 marca 2016 r. do dnia zapłaty, bez rozłożenia wymienionej kwoty na raty ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez zasądzenie kwoty 27 562,18 zł wraz z rozłożeniem jej na maksymalnie 36 miesięcznych rat, z których 35 rat płatnych będzie w kwocie po 750 zł, zaś 36 rata w kwocie 1312,18 zł z zastrzeżeniem, iż brak terminowej płatności jednej raty wskazanej w wyroku powoduje wymagalność całej zasądzonej kwoty, nadto wniósł o dodatkowe zastrzeżenie, że uchybienie terminowej płatności raty powoduje powstanie po stronie pozwanego obowiązku uiszczenia na rzecz powoda odsetek ustawowych za opóźnienie od dnia wymagalności raty do dnia zapłaty. Skarżący wniósł również o zasądzenie od pozwanej na rzecz powoda kosztów postępowania apelacyjnego.

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja okazała się częściowo uzasadniona.

Na wstępie podnieść należy, iż założeniem postępowania apelacyjnego jest ponowienie postępowania przeprowadzonego przed sądem I instancji w granicach wniosków apelacji w stopniu niezbędnym do wszechstronnego zbadania zasadności i legalności zaskarżonego orzeczenia. Postępowanie apelacyjne jest więc ponownym merytorycznym sądzeniem sprawy, wobec czego wyrok Sądu apelacyjnego musi się opierać na jego własnych ustaleniach faktycznych i prawnych (vide wyrok Sądu Najwyższego z 9.6.1997 r., III CKN 58/97 oraz wyrok SN z 24.4.1997 r., II CKN 125/97, OSNC Nr 11/1997, poz. 172). Przyjmuje się też, że w postępowaniu apelacyjnym sąd II instancji powinien rozważyć, w granicach zaskarżenia, wszystkie stwierdzone naruszenia prawa materialnego, nawet jeżeli nie były one przedmiotem zarzutu apelacyjnego (vide wyrok Sądu Najwyższego z 18.5.2007 r., I CSK 91/07; wyrok SN z 11.1.2007 r., II CSK 392/06; wyrok SN z 3.8.2006 r., IV CSK 101/06; wyrok SN z 24.6.2005 r., V CK 704/04 oraz wyrok SN z 21.4.1999 r., I PKN 25/99, MoP Nr (...), s. 7). Jak natomiast uznał Sąd Najwyższy w uchwale, której nadał moc zasady prawnej z dnia 31 stycznia 2008 r., sygn. akt III CZP 49/07 Sąd II instancji rozpoznający sprawę na skutek apelacji nie jest związany przedstawionymi w niej zarzutami dotyczącymi naruszenia prawa materialnego, wiążą go natomiast zarzuty dotyczące naruszenia prawa procesowego; w granicach zaskarżenia bierze jednak z urzędu pod uwagę nieważność postępowania. Przenosząc powyższe na grunt niniejszej sprawy, dokonując kontroli instancyjnej Sąd Okręgowy nie stwierdził takich uchybień proceduralnych, które skutkowałyby nieważnością postępowania, a które Sąd II instancji winien uwzględnić z urzędu. Sąd Okręgowy podzielił także ustalenia stanu faktycznego poczynione przez sąd pierwszej instancji i przyjął je, czyniąc podstawą własnego rozstrzygnięcia.

Odnosząc się w pierwszej kolejności do sformułowanego w apelacji zarzutu naruszenia prawa procesowego, tj. art. 233 § 1 k.p.c. zwrócić należy uwagę na fakt, że przepis ten dotyczy oceny przeprowadzonych w sprawie dowodów, określając jednocześnie reguły tej oceny. Jego skuteczne postawienie wymaga więc wykazania, że konkretny przeprowadzony w sprawie dowód został oceniony przez sąd niezgodnie z tymi regułami. Ocena dowodów polega zaś na ich zbadaniu i podjęciu decyzji, czy została wykazana prawdziwość faktów, z których strony wywodzą skutki prawne. Celem sądu jest tu dokonanie określonych ustaleń faktycznych, pozytywnych bądź negatywnych i ostateczne ustalenie stanu faktycznego stanowiącego podstawę rozstrzygnięcia. W realiach niniejszej sprawy natomiast apelujący naruszenie tego przepisu powiązał tylko z przedstawieniem własnej interpretacji stanu faktycznego. Uzasadnienie tego zarzutu sprowadza się w gruncie rzeczy jedynie do polemiki z wnioskami Sądu I instancji odnoszącymi się do złej sytuacji materialnej pozwanej i prezentowania poglądu, iż sytuacja pozwanej nie jest wyjątkowo trudna. Tymczasem ustalenie przez sąd orzekający przesłanki „szczególnie uzasadnionego przypadku” jest wyrazem stosowania przez ten sąd przepisu art. 320 k.p.c. W konsekwencji tak sformułowany zarzut naruszenia przepisu art. 233 (§ 1) k.p.c. nie mógł zyskać akceptacji.

W ocenie Sądu Okręgowego za prawidłową uznać należy bowiem ocenę dowodu z przesłuchania pozwanej w charakterze strony. Zdaniem Sądu Okręgowego w przypadku osobowych źródeł dowodowych - świadków i stron - przy ocenie których istotne znaczenie ma bezpośredni wydzźwięk zeznań złożonych przed składem orzekającym, sąd odwoławczy ma ograniczone możliwości ingerencji w dokonane na podstawie tych dowodów ustalenia faktyczne. W konsekwencji zmiana ustaleń nastąpić może zupełnie wyjątkowo, w razie oczywistej błędności oceny materiału

mającego jednoznaczną wymowę (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 listopada 2003 r., IV CK 183/02, LEX nr 164006). W niniejszym postępowaniu błędnej oceny ww. dowodu dopatrzeć się nie można.

W kontekście powyższego prawidłowo Sąd Rejonowy uznał, że w sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek uzasadniający rozłożenie dochodzonego przez powoda roszczenia na raty.

Zgodnie z art. 320 kpc w szczególnie uzasadnionych wypadkach sąd może w wyroku rozłożyć na raty zasądzone świadczenie, a w sprawach o wydanie nieruchomości lub o opróżnienie pomieszczenia - wyznaczyć odpowiedni termin do spełnienia tego świadczenia.

Powołany przepis określa więc szczególną regułę wyrokowania, dotyczącą przedmiotu orzekania, dającą sądowi możliwość uwzględnienia także interesów pozwanego, w zakresie czasu wykonania wyroku, a interesów powoda przez uniknięcie bezskutecznej egzekucji. Mimo umiejscowienia go wśród przepisów postępowania, ma on charakter materialnoprawny, ponieważ modyfikuje treść łączącego strony stosunku cywilnoprawnego, w odniesieniu do sposobu i terminu spełnienia świadczenia przez pozwanego i w tym zakresie jest konstytutywny (por. uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 15 grudnia 2006 r., III CZP 126/06, OSNC 2007, nr 10 poz. 147; wyroki z dnia 9 sierpnia 2005 r., IV CK 82/05 i z dnia 26 kwietnia 2006 r., V CSK 20/06, niepubl.). Z treści tego uregulowania wynika jego szczególna, wyjątkowa natura, której konsekwencją jest możliwość stosowania go w razie zaistnienia szczególnie uzasadnionych wypadków, należących do sfery majątkowej pozwanego. Wynikająca z art. 320 kpc możliwość rozłożenia przez sąd świadczenia na raty stanowi jeden z przepisów regulujących tzw. uznanie sędziowskie. W tym zakresie sąd opiera się na dokonanej przez siebie ocenie okoliczności sprawy, opierając się na doświadczeniu życiowym i zasadach współżycia społecznego. W art. 320 kpc również ustawodawca użył nieostrego określenia "w szczególnie uzasadnionych wypadkach". Jego uszczegółowienie pozostawione zostało Sądowi orzekającemu.

Należy podzielić poglądy doktryny, że oceniając, czy zachodzą podstawy do rozłożenia należności na raty sąd winien uwzględniać interesy obu stron, powinien uwzględnić trudną sytuację pozwanego, ale też ewentualną sytuację powoda. W piśmiennictwie przyjmuje się, że szczególnie uzasadniony przypadek może wynikać także z potrzeby usprawnienia i urealnienia wykonalności orzeczenia oraz uniknięcia egzekucji, jej dolegliwości i kosztów, a przez to zwiększenia szans wierzyciela na uzyskanie zaspokojenia (E. Gapska, Glosa do uchwały SN z dnia 15 grudnia 2006 r., III CZP 126/06, OSP 2010, z. 4, poz. 44). W wyroku z dnia 9 kwietnia 2015 r., sygn. akt II CSK 409/14 Sąd Najwyższy wskazał, że przepis art. 320 k.p.c. upoważnia sąd orzekający do wzięcia pod rozwagę przy wydawaniu wyroku, czy jego orzeczenie będzie mogło być wykonane bez potrzeby przeprowadzania egzekucji, zwłaszcza czy pozwany będzie w stanie spełnić zasądzone świadczenie jednorazowo. Przesłanką zastosowania tego przepisu jest ustalenie, że w danej sprawie zachodzi wypadek szczególnie uzasadniony, a decydują o tym okoliczności konkretnej sprawy. W zasadzie chodzi o okoliczności dotyczące pozwanego dłużnika, jego sytuację osobistą, majątkową, finansową, rodzinną, które powodują, że nierealne jest spełnienie przez niego od razu i w pełnej wysokości zasądzonego świadczenia. Przyjmuje się, że np. za zastosowaniem omawianego przepisu przemawia sytuacja, w której pozwany uznaje powództwo i podnosi, że nieuregulowanie długu jest spowodowane wyłącznie jego złą sytuacją majątkową.

Przenosząc powyższe rozważania na grunt niniejszej sprawy, Sąd Okręgowy zważył, iż w niniejszej sprawie zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek pozwalający na rozłożenie zasądzonego przez Sąd I instancji świadczenia na raty, zgodnie z wnioskiem pozwanej.

Wskazać w pierwszej kolejności należy, iż pozwana nie kwestionowała zasadności zgłoszonego przez powoda roszczenia co do zasady. Pozwana wykazała jednak, w ocenie Sądu Okręgowego, iż jej sytuacja życiowa i majątkowa jest na tyle trudna, iż zasadnym w niniejszej sprawie było zastosowanie art. 320 kpc.

Pozwana składając zeznania w charakterze strony wykazała swoją sytuację majątkową i skalę swoich zadłużeń. Uzyskiwany dochód po zajęciach komorniczych kształtuje się na poziomie 1400 zł. Z kwoty tej pozwana spłaca częściowe koszty utrzymania mieszkania, zakupu leków oraz własnego wyżywienia. Z uwagi na wiek pozwanej należy wykluczyć możliwość podjęcia przez nią dodatkowej pracy.

Wszystko to, zdaniem Sądu Okręgowego, pozwala na ocenę, że ewentualne zasądzenie w niniejszej sprawie całej należności na rzecz (...) Bank S.A. z siedzibą w W. w kwocie 27 562,18 zł z odsetkami ustawowymi za opóźnienie powodowałoby, że spłata całej należności przez pozwaną byłaby z całą pewnością niemożliwa do zrealizowania. W ocenie Sądu Okręgowego spłata zadłużenia w całości w wyniku skierowania egzekucji przez powoda do składników majątku pozwanej mogłaby narazić pozwaną na niepowetowane szkody. Warto również zauważyć, że świadczenia wynikające z umów kredytowych zawieranych przez banki nie są wyłączone z możliwości stosowania t.z.w. moratorium sędziowskiego opartego o przepis art. 320 k.p.c. Banki jako podmioty zajmujące się profesjonalnie obrotem środkami pieniężnymi i uzyskującym z tego tytułu zyski są przygotowane organizacyjnie do oceny ryzyka dokonywanych czynności, w tym ryzyka wynikającego z zawieranych umów kredytowych również z klientem detalicznym.

Wbrew zatem stanowisku apelującego, Sąd Rejonowy prawidłowo uznał, że w sprawie zaistniały okoliczności uzasadniające objęcie pozwanej ochroną, jaką daje przepis art. 320 k.p.c..

Przesądziwszy powyższe, Sąd Okręgowy podzielił jednak częściowo zarzuty powoda co do okresu i ilości rat odnoszących się do dochodzonego świadczenia.

Sąd stosując dyspozycję art. 320 k.p.c. ustala liczbę, wysokość i terminy poszczególnych rat stosownie do wyników postępowania, interesów stron oraz przyczyn, które uzasadniają stosowanie art. 320 kpc. Zwrócić należy uwagę, że przepis art. 320 k.p.c. i sposób ustalenia spłaty w ratach stanowi odstępstwo od ogólnych reguł wymagalności roszczenia, stąd jego zastosowanie wymaga uwzględnienia również interesu wierzyciela, który częściowo zostaje pozbawiony należności z tytułu odsetek (uchwała Sądu Najwyższego z dnia z dnia 15 grudnia 2006 r. III CZP 126/06 OSNC 2007/10/147, OSP 2010/4/44, Biul.SN 2006/12/9). Zakres, w jakim następuje ograniczenie prawa wierzyciela w zakresie odsetek, winien być minimalizowany do niezbędnych granic koniecznych z uwagi na wyjątkowe okoliczności, jakie uzasadniają odroczenie terminu płatności lub rozłożenie jej na raty (wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 20 lutego 2014 r. I ACa 853/13 LEX nr 1455645). Rację ma przy tym apelujący podnosząc, iż przy rozłożeniu na raty zasądzonej należności sąd ma obowiązek nie tylko uwzględnić słuszny interes pozwanego ale i uzasadniony interes powoda i wszystkie istotne okoliczności sprawy (vide np. wyroki SA: w G. z 31.05.2012 – I ACa 242/12; w Ł. z 18.12.2013 – I ACa 916/13; w K. z 15.01.2012 – V ACa 620/13 czy w W. z 31.01.2014 – I Aca 1578/13 – niepubl.).

Na tle ustaleń dokonanych w sprawie Sąd Okręgowy uznał, że w celu ochrony interesów wierzyciela koniecznym było zmniejszenie okresu spłaty należności w ratach. Zdaniem Sądu Okręgowego jedynie realne spłaty rat pozwolą na ochronę interesu powoda. Stosując art. 320 k.p.c. Sąd ma bowiem obowiązek wyważyć interesy obu stron a ochrona jaką zapewnia pozwanemu dłużnikowi wskazany przepis nie może być stawiana ponad ochronę wierzyciela w procesie cywilnym i wymaga uwzględnienie wszelkich okoliczności sprawy. Nadto wskazać należy, iż ingerencja sądu w wymagalność i wykonalność świadczenia dokonywana na podstawie art. 320 może dotyczyć tylko rozłożenia na raty, nie może natomiast obejmować innych „ulg” dla pozwanego, np. w postaci obniżenia (zmniejszenia) należnego świadczenia lub innej jego modyfikacji. Z ustaleń dokonanych w sprawie wynika, że pozwaną łączyła z powodem umowa konsolidacyjnego kredytu gotówkowego, która wobec braku spłaty został wypowiedziana. Sąd Okręgowy podzielił zarzuty apelującego, że sposób rozłożenia świadczenia na raty ustalony przez Sąd Rejonowy znacznie oddala w czasie moment całkowitego i wymiernego zaspokojenie wierzytelności powoda. Pozwana uzyskując kolejny kredyt na spłatę wcześniejszych zobowiązań winna liczyć z obowiązkiem definitywnej spłaty zadłużenia. Dlatego Sąd Okręgowy uznał za zasadne zmniejszenie liczby miesięcznych rat do 56, co deklarował również sam apelujący (max. 55 rat). Z drugiej zaś strony pomimo ciężkiej sytuacji finansowej pozwanej spłata zadłużenia w wysokości po 500 zł miesięcznie jest realna. Nie można bowiem pominąć, że pozwana prowadzi gospodarstwo domowe z synem i istnieje możliwość ograniczenia jej bieżących wydatków.

Dodatkowo wskazać należy, że w niniejszej sprawie ochrona interesów powoda jako wierzyciela polega także na wyłączeniu zastrzeżenia przez Sąd Rejonowy, że jeżeli dłużnik opóźni się z płatnością którejkolwiek raty całość świadczenia stanie się wymagalna od razu z chwilą opóźnienia. Takie zastrzeżenie jest dopuszczalne, co potwierdzają

poglądy doktryny (por. Jacek Gudowski, Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom II, komentarz do art. 320 k.p.c. pub. lex.online.wolterskluwer. pl). Natomiast, rozłożenie zasądzzonego świadczenia na raty ma ten skutek, że wierzycielowi nie przysługują odsetki od ratalnych świadczeń za okres od daty wyroku do daty płatności poszczególnych rat (vide: uchwały SN: z 22.09.1970 – III PZP 11/70 – OSNCP 1971/4/61 i z 15.12.2006 – III CZP 126/06 – OSNC 2007/10/147).

Z powyższego względu, Sąd Okręgowy dokonał zmiany zaskarżonego wyroku w punkcie III, w którym zasądzone świadczenie w punkcie I wyroku rozłożył pozwanej na pięćdziesiąt sześć rat, z których pięćdziesiąt pięć rat płatnych będzie w kwocie po 500,00 zł (pięćset złotych) miesięcznie, zaś pięćdziesiąta szоста rata w kwocie stanowiącej pozostałą do zapłaty kwotę należności głównej w wysokości 62,18 zł (sześćdziesiąt dwa złote osiemnaście groszy) oraz sumę odsetek zasądzonych w punkcie I. wyroku od pozwanej, przy czym raty płatne będą do dnia 10-tego każdego następującego po sobie miesiąca, poczynając od miesiąca stycznia 2018 r., wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat i z tym zastrzeżeniem, że w przypadku opóźnienia w płatności którejkolwiek z rat cała kwota staje się natychmiast wymagalna.

Powyższe rozstrzygnięcie oparte zostało o treść art. 386 § 1 k.p.c., natomiast w pozostałym zakresie, w tym co do punktu IV zaskarżonego wyroku, apelacja powoda podlegała oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

W ocenie Sądu Okręgowego prawidłowo Sąd Rejonowy uznał, że sytuację pozwanej należy uznać za szczególną w rozumieniu art. 102 k.p.c. W świetle zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego nie budzi bowiem wątpliwości, że sytuacja finansowa pozwanej z uwagi na istniejące zadłużenia jest trudna. W ocenie Sądu Okręgowego dodatkowe obciążenie pozwanej kosztami procesu bez wątpienia negatywnie odbiłoby się na jej sytuacji, utrudniając zaspokojenie podstawowych potrzeb życiowych i uniemożliwiając spłatę wymagalnych zobowiązań, w tym zobowiązania wobec powoda. W tych okolicznościach – zdaniem Sądu Okręgowego – sytuacja osobista i majątkowa pozwanej w pełni uzasadnia skorzystanie z dobrodziejstwa określonego w art. 102 k.p.c.

Z tożsamyh względów Sąd Okręgowy odstąpił od obciążania pozwanej kosztami postępowania apelacyjnego w zakresie w którym powód wygrał spór, o czym orzekł w punkcie trzecim wyroku na mocy art. 108 k.p.c. w związku z 100 k.p.c. i 102 k.p.c.

SSO Elżbieta Płażyńska SSO Joanna Wiecka - Jelińska SSO Elżbieta Milewska-Czaja